

İZMİR KÖRFEZİ İÇİN VİZYON ARAYIŞLARI

Prof. Dr. Adnan AKYARLI
Ege Kültür Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi ve
DEÜ Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü
Öğretim Üyesi

1970’li yıllardan itibaren gündemde olan İzmir Körfezi’ndeki kirlenmenin kontrolü amacıyla 25 yıldan bu yana çeşitli uyarlamalar yapılarak sürdürülen “Büyük Kanal Projesi”, beş yıl içinde bitecek bir duruma gelmiştir. Kirlenmeye bağlı olumsuzluklarda Büyük Kanal Projesi’nin tamamlanmasını takiben, oldukça kısa bir süre içinde hızlı bir iyileşme beklenmelidir. Çünkü körfez sanılanın aksine güçlü bir su değişim potansiyeline sahip bulunmaktadır. Yapılan bilimsel çalışmalar ve ölçümler, iç körfezdeki deniz suyunun ortalama 10 gün civarında bir sürede değiştiğini ortaya koymuştur.

Ancak deniz dolguları nedeni ile yitirilen değerler hakkında aynı şeyi söylemek olanaklı değildir. Zira bu işlem, denizin sahip olduğu değerleri yenilenemeyecek ve geri kazanılamayacak biçimde ortadan kaldırmaktadır. İşte bu yüzden doğal kaynaklara değer veren ileri ülkelerde denizel ortamları karasal ortamlara dönüştüren dolgu uygulamaları, ancak çok sağlıklı ve kapsamlı araştırmalardan sonra yapılmaktadır. Oysa İzmir Körfezi’nde bu tür işlemler halen sürdürülmekte; örneğin körfez ekosisteminin önemli bir zenginliğini oluşturan ve bu nedenle nadir kuş türlerinin dahi konaklamayı ısrarla sürdürdükleri Çakal Burnu dalyanı, bu türden herhangi bir araştırma yapılmamış olduğu halde, hızla doldurulmaktadır.

Kirlenmiş haldeki körfezin yarattığı psikolojik ortam, bu tür dolgu uygulamalarına karşı gösterilen duyarlılığın yerel yönetimler tarafından anlaşılmasını ve kamuoyu tarafından desteklenmesini büyük ölçüde güçleştirmektedir. Ancak şu gerçek hatırdan çıkarılmamalıdır ki, Büyük Kanal Projesi’nin tamamlanmasını takiben kirlenmeye bağlı olumsuzluklardan kurtulacak olan körfez bizlere yepyeni değerler sunacak ve bu tür bilinçsiz uygulamalardan pişmanlık duyacağımız sağlıklı bir ortama dönüşecektir.

İşte bu nedenle körfez için, böylesi bir geleceği öngörerek tutarlı bir vizyon oluşturulmalı; uygulamalar ise, bu vizyonu göz önünde bulundurarak verilen kararlara dayandırılmalıdır.

İzmir Körfezi için vizyon arayışlarımı, bizleri tutarlı bir senteze götüreceğine güvendiğim alternatif görüş ve önerileri güdülemem için, herhangi bir sistematige uyma kaygısından uzak bir fikirler demeti formatında sunmak istiyorum:

- Geçmişten günümüze sürdürülebilir en önemli değer İzmir Limanı’dır. Oysa yaklaşım kanalının taranması işleminin ertelenmesi, limandan yararlanmayı olumsuz yönde etkilemekte ve sonuç olarak önemli ölçüde parasal kayıplara neden olmaktadır. Bu nedenle bu işlem vakit geçirmeden yapılmalıdır.
- Liman tarama malzemesinin karada bertarafı seçeneğinin denize dökülen daha rasyonel ve çevresel etkiler bakımından daha uygun olacağı şeklindeki varsayım gözden geçirilmeli; bu kararlar, bilimsel enstrümanların kullanıldığı çevresel etki değerlendirmesi çalışmalarının sonuçlarına göre alınmalıdır.

- İzmir limanı üçüncü nesil liman tarzında geliştirilerek çevre ile uyumlu ve kent ile bütünleşen çağdaş bir kimliğe kavuşturulmalı; artacak olan liman gelirlerinden bir bölümü, İzmir Körfezi için oluşturulan vizyonu destekleyen yatırımların finansmanına kanalize edilmelidir.
- Denizel ortamları karasal ortamlara dönüştüren dolgulardan kaçınılmalıdır. Bu çerçevede Çakal Burnu dalyanında sürdürülmekte olan moloz döküm işlemi acilen durdurulmalı; denizel ekosistemlere ait besin zincirinin önemli bir halkasını oluşturan bu ortam, İzmir kentinin neredeyse merkezinde yer alan bir kuş cenneti olarak saklanmalıdır.
- Aynı dalyana ait doğal ayırıcı sınır dolguları, geçmişte Konak'ta dahi yapılabilen amatör balıkçılığın gelecekteki yeni cazibe merkezleri olarak değerlendirilmelidir.
- İnciraltı ile ilgili kararlar oluşturulurken, bu bölgelerin yapılacak yapay plajlar ile eski kimliğine kavuşturulabileceği hususu göz önünde bulundurulmalıdır.
- Otobüs, metro, hızlı tramvay gibi mevcut veya yatırımları öngörülen ulaştırma modları ile entegre olacak şekilde bir deniz ulaşım ağı düzenlenmelidir. Bunun için izlenecek en tutarlı yaklaşım tüm bu bileşenleri göz önünde bulunduran "Kent İçi ve Cıvarı Ulaşım Master Planı"nın vakit geçirmeden hazırlanmasıdır. Son günlerde yeniden gündeme getirilen körfezin köprü ile geçilmesi önerisi de, bu master plan kapsamında değerlendirilmelidir.
- Eski Balık Hali ve Pasaport Limanı için öngörülen yatırımlar, İzmir'e kazandırılması düşünülen kimlik esas alınarak değerlendirilmelidir. Bu planlamalar sırasında örneğin Mustafa Kemal Bulvarı'nın Kordon Yolu ile birleştirilmesi gibi olası uygulamalar da göz önünde bulundurulmalı; aynı bölgelerde gerek birbirleri ile ve gerekse sürdürülmesinde yarar görülen faaliyetler ile çelişen yatırım kararlarından kaçınılmalıdır.
- İzmir körfezi İzmir'lilere yeniden benimsetilmelidir. Bunun için her yıl (örneğin 5 Haziran Çevre Günü'nde) geleneksel bir "Körfez Şenliği" düzenlenmeli; bu kapsamda gerek halka açık toplantılar yapılarak ve gerekse medya aracılığıyla yerel yönetimlerin körfeze dönük çabaları İzmir'lilere anlatılmalı; körfezin geçmişi ile ilgili anıları belgelemeye ve geleceğine ait vizyonu oluşturmaya yönelik yarışmalar yapılmalı, sergiler açılmalıdır.